

Gazyk girýär! / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Gazyk girýär! / satiriki hekaýa GAZYK GIRÝÄR!

Emma rawyýany-ahbar we nakylany-asar we muhaddysany rozygär, o günden bu güne dilden-dile geçip gelen bir hekaýat bar.

Gadym-gadym zamanlarda, bol suwly we ýedi ýoluň kesişýän ýerinde, adamlary asylly, topragy hasylly, halky merdana we ýazyjysy erkana bir ýurt bolupdyr. Ol ýurtda ýaşaýan her bir raýat öz şahsy bähbidiniň ugrunda hallan atyp ýörensoň, "ol eşekde yüküm ýok, ýykylsa habarym..." diýlenini edip, adam adamdandan bigänedi.

Goýny-da öz aýagyndan asýarlar, eşegem öz aýagyndan duşaklaýarlar, "sen maňä nämä gerek, özüm iýýäkäm etlije börek" diýlişi ýaly, käbir pulmesiler öz garynlary dok, syrtylary bek bolansoň, illeri-de özi ýalydyr öýdüpdirler.

Günlerde bir gün biri orta çykyp:

– Waý, dat, ýetişiň, maňa gazyk girýär, gazyk!.. diýip, özi bir ýerde, sözi bir ýerde elemtas halda gygyrmaga başlapdyr.

Ilkibaşda "Ile giren gazykdan maňa näme?" diýip, oňa gulak asanam bolmandyr. "Hudaýa şükür, bize-hä girýän zat ýok!.." diýşip, adamlar öz işleri bilen boluberipdir. Ýöne ol adamyň:

– Gelip bir göräýiň-ä, adamlar, gazyk girýää-ä-rr!. – diýip, gygyrýan ahy-nalasy şeýle bir asmana galypdyr welin, onuň sesinden ýaňa ýurtda ýaşaýanlar aljyraňňylyga düşüpdir.

Şäheriň tertip-düzgünine esewan edýän gözegçiler we harby gullukçylar haýdan-haý ol adamy ele salyp, boýdan-başa gözden geçirsele-de, girip barýan gazyk görmändirler. Şonuň üçinem

"Bu ýalançy kezzap, bagyryp-çygyryp adamlary alada goýýa" diýip, ony şäherden daş ýere sürgün edip, gowaga gabap goýupdyrlar.

Ynha, bir gün, "gazyk girýär!" diýip gygyran kişini tutda-bas edip tutan gözegçilerdir harby gullukçylar hem "Gazyk girýär!" diýip gygyrmaga başlapdyr. Olaryň gohundan ýaña asman-u zemin lerzana gelipdir. Gözegçileri derhal ele salyp, sud edipdirler. Kazy hem olary gowja gözden geçirip:

– Gazygam ýok, zadam. Gazyk girse görünerdi. Siz biderek ýere şäheri aýaga galdyrdyňyz! – diýip, görgülileriň aýagyna gandal bagladyp, zyndana okladypdyr.

Aý geçýär, gün geçýär. Bir gün kazy hem donunyň syýyny galgadyp köçä çykypdyr we:

– Ýetiň, gazyk gir-ýä-ärr! – diýip gygyrmaga başlapdyr.

Kazy durar ýerde durmansoň, onuň sesini patyşa eşitse näme! Patyşa bolýan zatlara haýran galyp:

– Bu nämäniň alamaty, how? Kaza çenli gazyk girdi. Gowja serediň bakaly. Hakykatdanam kaza gazyk girýämikä? Girýän bolsa niresinden girýä? – diýip, ýurduň baş hekimine görkezme berdi.

Baş hekim kazyny bir saga-bir çepe öwürüp, niresinden seretse-de, onuň bir ýerinden giren gazyk görmedi. Ahyrynda "Kaza gazyk girmändir, ol özüne gazyk girýändir öýdüp, hemmämizi artykmaç alada goýdy, şäheri örüzdi. Ony akyl taýdan näsag hökmünde dälihana salmak dogry bolar..." diýip kesgitleme çykardy.

Kazy görgülüni dälihana dykdylar. Biraz wagt geçensoň kaza giren gazygy görmedik hekim hem:

– Bagtym ýatdy, maňa-da gazyk girdi! – diýip, ir säher bilen ýerinden turan badyna köçä okduryldy.

Baş hekimi bu halda görenler, ellerini dyzларыna urup, gülmeden ýaña iki бүкүlip:

– Görsene muny, baş hekimem däliräýdimi? Epeý hekim özüne gazyk girendir öýdýä – diýip, ýañsýlapdyrlar.

Şäheriň bezzat çagalary sykylyk çalsa, ulular çapak çarpyp heşelle kakypdyr. Baş hekim:

– Eziz ildeşlerim, heý, araňyzda meň derdime çäre tapyp biljegiňiz ýokmy? Maňa giren tiken däl, gazyk. Men bu derde çydamok, ölüp barýan! – diýip, ikiýana urunýardy.

Patyşanyňam gahary gelip:

– Işigaýdanlara näme bolýar-aý? "Gazyk girýär" diýen bolýalar,

ýöne, girýän gazygy görýän ýok. Bilermenler gelsin-de seretsinler. Näme-de bolsa, olaryň bu ugurdan ýörite hünäri bar, biziň görmeýän zadymyzy olar görer – diýdi.

Iň abraýly medreseden iki müderris*, bir bilermen** gelip, baş hekimi boýdan-aşak gözden geçirdiler.

– Ne giren, ne çykan gazyk bar. Ullakan hekim utanman-uýalman bizi aldamaga çalyşýar -diýensoňlar, hekim görgüliniň el-aýagyny baglap, alys bir ýere sürgün etdiler.

Aradan kän wagt geçmänkä, ýaňky üç müderris:

– Wa weýla, din doganlarym, gazyk girýär! – diýip, bogazlaryna sygdygyndan gygyrmaga başlady.

Şeýhulyslam*** diýjekmi, reýsül küttap**** diýjekmi, baş wezir diýjekmi, hemmesi toplanyp müderrislere seretdiler we:

– Biderek ýere gopgun turuzýarsyňyz, girip duran gazyk-mazyk ýok! – diýdiler. Müderrisler-de:

– Araňyzda gözi görýän Hudaýyň bendesi ýokmy, eý din doganlarym! Ynha, gazyk girýär! – diýip, goýar ýerde goýmansoňlar, olary-da zyndana atdylar.

Gün geçdi, wagt geldi. Şeýhulyslamdyr ähli wezir-wekiller, reýsülküttap, baş wezir hem:

– Waý, dat, ýetişiň, bu neneňsi gazyk boldy? Indi bize girdi!

– diýip perýat-pygan çekdiler welin, söz bilen beýan eder ýaly bolmady.

Patyşa:

– Ortada gazyk ýok. Bar bolsa görünerdi. Siz ýalan sözleýärsiňiz! – diýdi.

Emma, görseňizläň bolýan zatlary, soňabaka ýurtdaky ýediden yetmiş ýaşa çenli uly-kiçi hemmesi:

– Gazyk girýär! – diýip, gygyrmaga başladylar.

Patyşa hem:

– Kime gazyk girmedik bolsa gazyk girýär diýip gygyrýana seretsin. Görelilik, aýdylýanlar dogrumyka? – diýipdir.

Özüne gazyk girmedikler "gazyk girenleri" hernäçe gözden geçirseler-de, gören zatlary bolmandyr. Onsoň:

– Patyşamyzyň ömri uzak bolsun! Siziň saýaňyzda hiç kime gazyk girenok. Bular bozgakçylyk edýärler – diýdiler.

Şeýdip wagt geçiberdi. Soňabaka ýurduň hemme raýaty gygyrmaga, özüne gazyk girýändigini aýtmaga başlady. Patyşa hem:

– Ähliňiz biri-biriňize serediň, hakykatdanam gazyk girýärmí?

– diýdi.

Hemmeler jem bolup biri-birine seretdi. Emma hiç kim

garşysynda durana girýän gazyk görmedi. Onsoň bir-birlerine:
– Aldawçy, girýän gazyk ýog-a saňa. Gazyk diňe maňa girýär. Seniň gohuňdan ýaňa meň sesime gulak salýan ýok! – diýip gygyrşyp başladylar.

Aý geçdi, gün geçdi. Soňabaka hiç kimden "Gazyk girýär" diýip ses çykmady. Dura-bara adamlar gazyga öwrenşip gitdiler. Ses ýok, selem ýok. Boldy boldy, bar zat gygyranlara boldy.

Bir gije köşkdən çirkin ses çykdy. Bu sesden ýer-gök lertzana gelip, ýatanyň üstüne turan gelmesin boldy. Patyşa köýnek-balagynam geýmegi unudyp özünü köçä atdy:

– Eý, wäkk, eý meniň söýgüli raýatlarym, ýetişiň! Maňa-da gazyk gir-di-ii! – diýibem, şäheri ýañlandyryp gygyrmaga başlady.

Şäheriň ýaşaýjylary:

– Patyşa ýalan sözlemez. Gazyk girýänligi çyn bolmaly. Bizden has beter gygyrmasy-da, wezipesiniň hemmelerden ýokarda bolanlygy üçin has ýogyn gazygyň girýänligindendir. Hökümdara giren gazyk iň ulusy bolsa gerek – diýdiler.

Patyşa arşy-kürsi elendirip ýalbarmaga durdy:

– Nämä sömelip dursuňyz? Üýşüp, çykaryň-da gazygy!..

Patyşanyň töweregini gurşap duranlar:

– Patyşahy älem, biz nädip çykaraly ony? Bu gazyk hemişeki gazyklardan üýtgeşik. Göze görnenok, ele tutduranok. Agyrysyny-da gazygyň awusyny iýýänden başga hiç kim bilenok. Bir salym dişiňi gys, biraz wagt geçensoň, senem biziň ýaly gazyga öwrenşibiýrşiň, kem-kemden janym aram tapar! – diýdiler.

*Müderriş – yslam bilimini berýän ýokary okuw jaýlarynda (medreselerde) professor.

**Bilermen – ekspert.

***Şeýhulyslam – döwletiň baş müftisi.

****Reýisülküttap – Osmanly türkmen imperiýasynda "Tanzimat" (Reformalar) kanunyndan öňki döwürde daşary işler ministri (t.b.)

Eziz NESIN,
türk ýazyjysy.

Terjime eden: Has TÜRKMEN. Satiriki hekaýalar